

Mira Salokangas

NUORTEN KOKEMUKSIA OSALLISTUMISESTA
KUNTOUTTAVAAN TYÖTOIMINTAAN

Sosiaalialan koulutusohjelma
2015

NUORTEN KOKEMUKSIA OSALLISTUMISESTA KUNTOUTTAVAAN TYÖTOIMINTAAN

Salokangas Mira
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Joulukuu 2015
Ohjaaja: Rajaniemi Kari
Sivumäärä: 36
Liitteitä: 1

Asiasanat: Kuntouttava työtoiminta, Nuorten työpaja, nuorisotakuu

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää nuorten kokemuksia osallistumisesta kuntouttavaan työtoimintaan. Tutkimus toteutettiin Porin kaupungin Nuorten työpajalla haastatteleamalla kuutta eri elämäntilanteessa olevaa nuorta. Vastaajilta kerättiin kirjalliset suostumukset haastatteluun osallistumisesta ja haastatteluissa annettujen vastausten käytöstä julkisessa opinnäytetyössä.

Tutkimuksessa selvitettiin nuorten ennakko odotuksia, odotusten toteutumista sekä mahdollisia kehitysajatuksia kuntouttavaan työtoimintaan liittyen. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys liikkuu kuntouttavan työtoiminnan, työn kuntouttavan vaikutuksen, nuorisotakuun sekä työpajatoiminnan teemoissa. Tutkimus toteutettiin laadullisena, puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen.

Tutkimuksen mukaan kuntouttavaan työtoimintaan nuorten työpajalla osallistuvat nuoret kokevat työtoiminnan positiivisena ja elämänhallintaa vahvistavana toimintona, josta ovat saaneet tukea eri elämän osa-alueilla. Mahdollisuus kokeilla erilaisia aloja työpajan puitteissa, sosiaalisen tuen helppo saatavuus sekä mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen ja vertaistukeen olivat seikkoja, jotka nousivat tutkimuksessa selkeästi esille.

Kehitysajatuksia kuntouttavan työtoiminnan osalta liittyivät motivointiin, palkkioihin sekä työn vaatavuuteen ja vastuuseen. Yleisesti toivottiin työn vaatavuuden lisääntymistä kuntoutujan edistymisen tahdissa, sekä jonkinlaisia palkkioita hyvin tehdystä työstä.

YOUNG PEOPLE'S EXPERIENCES IN PARTICIPATING REHABILITATIVE WORK

Salokangas, Mira

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social services

December 2015

Supervisor: Rajaniemi Kari

Number of pages: 36

Appendices: 1

Keywords: rehabilitative work, Youth Workshop, Youth Guarantee

The study examined young people's experiences participating rehabilitative work. The study was carried out at the Pori town Youth Workshop by interviewing six young people that are in different life situations. Respondents were collected written agreements for taking part for the interview and also for the answers that are being used in this public thesis.

Study examined young people's expectations, fulfilment and the possibilities to improve the rehabilitative work. The theoretical framework of the study moves rehabilitative work, the work of the rehabilitative effect, Youth Guarantee, as well as the workshop themes. The study was conducted as a qualitative, semi-structured theme interviews using.

The study says that young people who participate in rehabilitative work at youth workshop, felt that it had positive and life control corroborative action, and it has supported them in different life situations. The opportunity to try out different areas of work at the youth workshop, the easy availability to social support as well as possibility to social interaction and peer support were things that stand out at the study. The improvement ideas for regarding rehabilitative work was motivation, rewards as well as demanding and responsibility at work. In general it was hoped that work tasks would be more demanding when rehabilitative person is proceeding as well as some kinds of rewards from work well done.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA.....	6
2.1	Asiakas.....	6
2.2	Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen.....	8
2.3	Toimeentulo.....	9
2.4	Aktivointisuunnitelma.....	10
2.4.1	Kesto.....	10
2.4.2	Työtoiminta.....	11
2.5	Kuntouttava työtoiminta Porissa.....	12
3	NUORISOTAKUU.....	13
3.1	Koulutustakuu.....	14
3.2	Nuorten aikuisten osaamisohjelma.....	15
4	TYÖN KUNTOUTTAVA VAIKUTUS.....	16
4.1	Sosiaalinen kuntoutus.....	17
5	TYÖPAJATOIMINTA.....	19
5.1	Yksilövalmennus.....	20
5.1.1	Psykososiaalinen työote.....	21
5.2	Työvalmennus.....	21
5.2.1	Starttivalmennus.....	22
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	24
6.1	Tutkimusmenetelmä ja kohderyhmä.....	24
6.2	Tutkimuksen tarkoitus.....	25
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	26
7.1	Nuorten odotuksia osallistumisesta kuntouttavaan työtoimintaan.....	26
7.2	Odotusten toteutuminen.....	28
7.3	Nuorten kehitysajatuksia.....	31
8	POHDINTA.....	32
8.1	Opinnäytetyöprosessi.....	34
	LÄHTEET.....	36
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Aktiivisen työllisyys- ja sosiaalipolitiikan toimenpiteiden tarkoitus on parantaa pitkään työttömänä olleen asiakkaan työllistymismahdollisuuksia. Tavoitteen saavuttamiseksi velvoitetaan kunta ja työvoimaviranomainen laatimaan aktivointisuunnitelma yhdessä pitkään työttömänä olleen asiakkaan kanssa. Kuntouttavan työtoiminnan tavoite on löytää pitkään työttömänä olleelle väylä työelämään, joko suoraan, tai toisen toiminnon kautta. Toinen kuntouttavan työtoiminnan tehtävistä on parantaa asiakkaan elämönhallintakykyä ja auttaa toimintakyvyn palauttamisessa. Kuntouttavalla työtoiminnalla pyritään myös aktivoimaan ja osallistamaan asiakasta ja ennaltaehkäisemään työttömyyden mukanaan tuomia sosiaalisia haittoja. (Lindqvist, Oksala & Pihlman 2001, 13)

Kuntouttavan työtoiminnan käyttö sosiaalisen kuntoutuksen välineenä on lisääntynyt huomattavasti ja eri-ikäiset eri elämäntilanteissa olevat ihmiset ohjataan kuntouttavan työtoiminnan pariin yhä useammin. Kuntouttavan työtoiminnan kasvaneen kysynnän lisäksi kiinnostukseni tutkimusaihetta kohtaan herätti oma työkokemukseni, jossa olen päässyt seuraamaan kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia nuorten arkeen ja elämönhallintaan.

Tutkimuksen tilaaja on Porin kaupungin perusturvakeskus. Tarkoituksena on selvittää, miten nuoret 18–29-vuotiaat toimintaan osallistuneet ovat kokeneet kuntouttavan työtoiminnan vaikuttaneen heidän elämäänsä ja millaisia kehitysajatuksia heillä toiminnan suhteen on. Tutkimus suoritettiin Porin kaupungin Nuorten työpajalla haastattelemalla 6 nuorta. Haastateltavat olivat eri elämäntilanteissa ja erilaisista lähtökohdista ponnistavia nuoria miehiä ja naisia.

2 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta astui voimaan 1.9.2001 ja se on osa laajempaa kokonaisuutta työvoimapalvelulain, toimeentulotuesta annetun lain ja eräiden niihin liittyvien lakien muutosten kanssa. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta velvoittaa kunnat ja työvoimatoimistot yhteistyöhön asiakkaalle sopivan palveluketjun löytämiseksi. Laki velvoittaa kuntia järjestämään kuntouttavaa työtoimintaa asiakkaille, jotka ovat työttömiä ja ovat työttömyyden perusteella oikeutettuja joko toimeentulotukeen tai työmarkkinatukeen, sekä täyttävät lain tarkemmin määrittelemät ehdot. (Lindqvist ym. 2001, 13–14) Laki on kokenut muutoksia muun muassa vuonna 2009 sekä uuden sosiaalihuoltolain myötä vuonna 2015.

Kuntouttava työtoiminta on viimesijainen sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu, jonka tavoitteena on lisätoimenpiteenä tehostaa julkisia työvoimapalveluja pitkäaikaistyöttömyyden estämiseksi ja vähentämiseksi sekä edistää pitkään työttömänä olleen henkilön pääsyä avoimille työmarkkinoille. (Sosiaali- ja terveysministeriön loppuraportti 19.9.2014) Tavoitteeksi asetetaan myös elämänhallinnan parantuminen, sekä työelämään totuttelu ja syrjäytymisen ehkäisy. Nuorten kohdalla etenkin arjenhallintaan ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvät tavoitteet korostuvat.

2.1 Asiakas

Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu pitkään työttömille olleille henkilöille, jotka täyttävät laissa tarkemmin määritellyt ehdot.

"Lain mukaan aktivointisuunnitelma voidaan laatia alle 25-vuotiaalle työmarkkinatukeen oikeutetulle tai toimeentulotukea saavalle:

- jolle on laadittu työllistymissuunnitelma ja joka on työttömyyden perusteella saanut työmarkkinatukea vähintään 180 päivältä viimeisen 12 kalenterikuukauden aikana
- jolle on laadittu työllistymissuunnitelma ja joka on saanut työttömyysturvalain 6 luvun 7 §:n mukaisen työttömyyspäivärahauden ajan työttömyyspäivärahaa
- Tai jolle on tehty työnhakijan haastattelu ja jonka pääasiallinen toimeentulo on viimeisen neljän kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuun toimeentulotukeen."

(Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 luku 1 3§)

Aktivointisuunnitelman laatimiseen liittyvät lait muuttuvat asiakkaan täyttäessä 25 vuotta. "Aktivointisuunnitelma voidaan laatia työttömälle 25 vuotta täyttäneelle työmarkkinatukeen oikeutetulle tai toimeentulotukea saavalle, jolle on aiemmin työllistymissuunnitelma ja:

- joka on työttömyyden perusteella saanut työmarkkinatukea vähintään 500 päivältä
- joka on työttömyysturvalain 6 luvun 7 tai 9 §:n mukaisen työttömyyspäivärahauden jälkeen saanut työttömyyden perusteella työmarkkinatukea vähintään 180 päivältä tai
- jonka pääasiallinen toimeentulo on viimeisen 12 kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuun toimeentulotukeen."

(Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 luku 1 3§)

Edellä mainituista laeista voidaan myös poiketa tilanteessa jossa; ”Työmarkkinatukeen oikeutetulle tai työttömyydestä johtuen toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan saavalle tai työttömyyspäivärahaa saavalle henkilölle voidaan hänen pyynnöstään järjestää kuntouttavaa työtoimintaa ennen 3 §:n 1 ja 2 momentissa säädettyjä määräaikoja, jos kunta ja työ- ja elinkeinotoimisto varattuaan henkilölle tilaisuuden tulla kuulluksi arvioivat kuntouttavan työtoiminnan parhaiten tukevan henkilön elä-

mänhallintaa ja työllistymisedellytyksiä. Ennen toiminnan järjestämistä on laadittava kuntouttavaa työtoimintaa koskeva aktivointisuunnitelma siten kuin 3 luvussa säädetään tai monialainen työllistymissuunnitelma siten kuin työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetussa laissa säädetään. Henkilön on esitettävä kuntouttavaa työtoimintaa koskeva pyyntö työ- ja elinkeinotoimistolle tai kunnalle." (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 15 § (30.12.2014/1372))

2.2 Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen

Kuntouttavaa työtoiminnan järjestämisestä vastaa kunta. Kunta voi järjestää kuntouttavaa työtoimintaa kunnan eri yksiköissä tai se voi tehdä sopimuksen kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä toisen kunnan, kuntayhtymän tai rekisteröidyn yhdistyksen, rekisteröidyn säätiön, valtion viraston tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdistykunnan kanssa. Lähtökohtaisesti kuntouttava työtoiminta on järjestettävä asiakkaan työttömyysturvalaissa tarkoitettulla työssäkäyntialueella, mutta asiakkaan suostumuksella voidaan työtoiminta järjestää kuitenkin työssäkäyntialueen ulkopuolella. (Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2015.)

Kun kuntouttava työtoiminta järjestetään ostopalveluna kunnan ulkopuolella, tulee kunnan antaa tästä tieto TE- toimistolle. Riippumatta työtoiminnan järjestämistavasta tai paikasta, kunta vastaa siitä, että kuntouttava työtoiminta järjestetään. (Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2015.)

Kuntouttavaa työtoimintaa ei voida järjestää yrityksissä. Tällä kiellolla pyritään siihen, ettei kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden työpanosta käytettäisi yritysten taloudelliseksi hyödyksi. (Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2015). Kuntouttavaan työtoimintaan osallistujia ei saa korvata virkasuhteessa tai työsuhteessa tehtävää työtä, eikä aiheuttaa kunnan tai muun toiminnan toteuttajan kanssa työsuhteessa olevien työntekijöiden irtisanomisia tai lomautuksia. Kuntouttava työtoiminta

ei saa myöskään vaikuttaa työ- tai virkasuhteessa olevien työolosuhteiden huononemista tai etuuksien heikentymistä. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 14§)

2.3 Toimeentulo

Kuntouttava työtoiminta on työttömyysturvalain työllistämistä edistävä palvelu, jonka johdosta siihen osallistumisen ajalta sovelletaan työttömyysturvaetuuksia koskevia säädöksiä. Säännöksillä säännellään muun muassa oikeutta työttömyysetuuteen poissaolojen aikana. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2015)

Työmarkkinatukea saavan asiakkaan toimeentulo maksetaan kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen ajalta työmarkkinatukena. Kuntouttavan työtoiminnan ajalta maksetaan työmarkkinatukea, vaikka työnhakijalla ei työttömänä ollessaan olisi ollut oikeutta työmarkkinatukeen omavastuuajan, korvauksettoman määräajan, työmarkkinatuen tarveharkinnan tai odotusajan, työssäolovelvoitteen tai ammatilliseen koulutukseen liittyvän rajoituksen vuoksi. Tämän lisäksi työtoimintaan osallistujalle maksetaan kulukorvausta 9€ päivä, niiltä päiviltä kun hän osallistuu työtoimintaan. (Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2015)

Kunta maksaa myös kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan matkakulut toimeentulotukena. Matkakulukorvaus on verotonta ja suoritetaan halvimman matkustustavan mukaisesti. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta luku 4 18§). Useimmissa tapauksissa tämä käsittää bussilipun hinnan tai bussikortin.

2.4 Aktivointisuunnitelma

Lailla veloitetaan kuntaa ja työvoimatoimistoa laatimaan aktivointisuunnitelma yhteistyössä asiakkaan kanssa.(Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001). Aktivointisuunnitelmaan kirjataan asiakkaan koulutusta ja työuraa koskevat tiedot, arvio aikaisempien työllistämistä edistävien toimenpiteiden vaikuttavuudesta, arvio aikaisempien työnhakusuunnitelmien toteutumisesta, sekä toimenpiteet jotka voivat olla työtarjouksia, työllistymistä edistäviä toimintoja, kuntouttavaa työtoimintaa, muita sosiaalipalveluja sekä kuntoutus- terveys- ja koulutuspalveluja. Mikäli aktivointisuunnitelmaan sisällytetään kuntouttavaa työtoimintaa, tulee suunnitelmaan kirjata kuntouttavan työtoiminnan kuvaus, päivittäinen ja viikoittainen kesto, jakson alkamisajankohta ja pituus, sekä asiakkaalle kuntouttavan työtoiminnan ohella tarjottavat muut palvelut. (Lindqvist, ym. 2001, 20–23)

Aktivointisuunnitelmaan laadittaessa on selvittävä mahdollisuudet tarjota ensin työtä tai julkisia työvoimapalveluja. Mikäli TE-toimisto, kunta ja asiakas yhdessä arvioivat, ettei asiakas työ ja toimintakykynsä rajoitteiden takia pysty osallistumaan julkisiin palveluihin, tulee hänen aktivointisuunnitelmaansa sisällyttää kuntouttavaa työtoimintaa. Kuntouttava työtoiminta on siis viimesijainen toimenpide. Suunnitelmaan voidaan näiden lisäksi sisällyttää myös työllistymismahdollisuuksia parantavia sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja. (Kuntainfo 30.12.2014)

2.4.1 Kesto

Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään 3–24 kuukauden mittaisissa jaksoissa. Jakson aikana asiakkaan tulee osallistua kuntouttavaan työtoimintaan vähintään yhden ja enintään neljän päivän aikana viikossa. Yhden päivän aikana kuntouttavan työtoi-

minnan on kestävä vähintään 4 tuntia. Aikaisemmin työtoimintaan pystyi osallistumaan myös viitenä päivänä viikossa, mutta uuden sosiaalihuoltolain myötä viikoittainen työpäivien enimmäismäärä muutettiin neljään päivään. Vuoden aikana henkilö saa osallistua kuntouttavaan työtoimintaan enintään 230 päivän ajan. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 20.2.2015/142 § 13)

2.4.2 Työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on sovitettava asiakkaan työ- ja toimintakyvyn mukaan, niin että se on asiakkaan kuntoutumisen, työllistymisen ja elämänhallinnan tukemisen kannalta mielekästä, mutta kuitenkin tarpeeksi haastavaa. Kuntouttava työtoiminta ei saa myöskään loukata asiakkaan uskonnollisista tai eettistä vakaumusta. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2015)

Kuntouttavan työtoiminnan sisältöä ei ole lain puitteissa kovinkaan tarkasti määritelty, ja se voi sisältää esimerkiksi avustavia tehtäviä hoitoalalla, kiinteistöhuollossa tai ulkoalueiden kunnossapidossa. Nuorten kohdalla työpajat ovat merkittävä kuntouttavan työtoiminnan järjestäjä. (Lindqvist ym. 2001, 48) Toisille kuntouttavan työtoiminnan tehtävät voivat sisältää haastavia ja vastuullisiakin työtehtäviä, kun taas toisen asiakkaan kohdalla tähdätään elämänhallinnan kehittymiseen ja arkirytmien opetteluun. Asiakkaiden toimintakyvyn ja elämäntilanteiden vaihdellessa suuresti, on erityisen tärkeää, että kuntouttava työtoiminta räätälöidään palvelemaan asiakkaan tarpeita. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2015)

2.5 Kuntouttava työtoiminta Porissa

Porissa kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä vastaa Porin kaupungin perusturvan alueella aikuissosiaalityön toimisto. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat voivat työskennellä kaupungin eri työpaikoissa, sekä kolmannen sektorin ja esimerkiksi seurakunnan tai valtion työtoimintapaikoissa. Yrityksissä työtoiminnan järjestäminen ei ole mahdollista, jotta yritykset eivät voisi taloudellisesti hyötyä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaan työpanoksesta. (Porin kaupungin www-sivut 2015)

Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajien tehtävänä on toimia asiakkaan sekä hänen työtoimintapaikkansa lähiesimiehen tukihenkilöinä. Kuntouttavan työtoiminnan jakso kestää kerrallaan kolme kuukautta. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajat työskentelevät Porin kaupungin perusturvan alaisuudessa. (Porin kaupungin www-sivut 2015)

3 NUORISOTAKUU

Nuorisotakuu on astunut voimaan vuonna 2013 ja sen tarkoitus on tarjota jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, työkokeiluopiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautumisesta. Estämällä nuorten syrjäytymistä varhaisen tuen ja puuttumisen mallilla pyritään tukemaan nuorten hyvinvointia, osallistamaan nuoria sekä kehittämään heidän osaamistaan. Nuorisotakuun kantavana periaatteena on että nuoria kuullaan ja että he ovat vaikuttamassa oman asiansa käsittelyyn ja elämänsä kulkuun. Nuorten kasvua, itsenäistymistä ja elämänhallintaa tuetaan ja näin pyritään ehkäisemään syrjäytymistä, työttömyyden pitkittymistä sekä ulkopuolisuutta. (Nuorisotakuun www-sivut 2015)

Toimet nuorisotakuun toteuttamiseksi käynnistettiin mm. työ- ja elinkeinoministeriössä, opetus- ja kulttuuriministeriössä sekä sosiaali- ja terveysministeriössä. Mukana suunnittelutyössä ovat olleet myös puolustusministeriö ja valtionvarainministeriö. Nuorisotakuun toimeenpano perustuu yhteistyössä laadittuihin toimintalinjauksiin ja hallinnonalojen väliseen yhteistyöhön. (Nuorisotakuun www-sivut 2015)

Tavoitteeseen pyritään monialaisen yhteistyön kautta hallinnonaloista ja kuntarajoista riippumatta. Monialaisella yhteistyöllä, josta on säädetty mm nuorisolaissa, on tarkoitus parantaa palveluiden oikea- aikaisuutta ja tiedonkulkua ja luoda osaltaan yhteiskunnallisesti uutta merkittävää osaamista. Riippumatta siitä, mistä nuori on alun perin lähetyn hakemaan apua, hänet on ohjattava juuri hänen tilanteessaan parhaiten soveltuvan palvelun piiriin. Mukana toteutuksessa ovat mm. etsivä nuorisotyö, nuorten työpajat, sekä kuntoutuspalvelut. Kunnat osaltaan toteuttavat nuorisotakuuta päivittäisessä toiminnassaan.

Vaikka erillistä lakivelvoitetta ei nuorisotakuulle ole, ovat eri tahot ja toimijat saaneet ohjeistuksen siitä, miten ja millä toimin nuorisotakuun toteutumista tulisi tukea. (Nuorisotakuun www-sivut 2015)

3.1 Koulutustakuu

Nuorisotakuuseen kuuluvat koulutustakuu sekä nuorten aikuisten osaamisohjelma (NAO). Koulutustakuun tarkoituksena on taata jokaiselle peruskoulunsa päättävälle koulutuspaikka ammatillisessa oppilaitoksessa, oppisopimuksessa, lukiossa, työpaikassa, kuntoutuksessa tai muilla tavoilla. Tarkoituksena on myös luoda realistiset mahdollisuudet koulutuksen loppuun saattamiselle sekä myöhemmin työllistymiselle. (Nuorisotakuun www-sivut 2015)

Koulutustakuun toteutuminen edellyttää että nuorelle varmistetaan pääsy koulutukseen, sekä joustavuutta koulutusväylissä. Esimerkiksi ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijaksi ottamisen perusteita muokattiin siten, että perusasteelta valmistuneet sekä ilman toisen asteen tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevat nuoret valitaan ensisijaisesti toisen asteen opiskelijapaikoille. Aikaisemman tutkinnon omaaville tai koulutusta vaihtaville opiskelijoille korostetaan erillisvalintoja, lisäkoulutuksia, oppisopimus- ja näyttötutkintokoulutuksia. (Nuorisotakuun www-sivut 2015)

3.2 Nuorten aikuisten osaamisohjelma

Nuorten aikuisten osaamisohjelmalla pyritään tarjoamaan pelkän peruskoulun suorittaneille alle 30-vuotiaille mahdollisuus joko oppisopimuksella tai oppikouluissa suorittaa ammattitutkinto, erikoisammattitutkinto tai ammatillinen perustutkinto. Nuorten aikuisten osaamisohjelmaan liittyviä tutkintoja järjestetään vuosien 2013- 2016 aikana. NAO pyrkii osaltaan kehittämään nuorten työllistymistä ja työelämään kiinnittymistä, sillä toisen asteen koulutuksen tiedetään pidentävän työuria peräti kuudella vuodella. Nuorten aikuisten osaamisohjelmalle asetettujen tavoitteiden mukaan koulutuksen järjestämisvuosina NAO: n avulla saadaan noin 36 000 nuorta aikuista toisen asteen koulutuksen piiriin. (Nuorisotakuun www- sivut 2015)

4 TYÖN KUNTOUTTAVA VAIKUTUS

Suomalaisessa kulttuurissa on aina arvostettu työn tekoa. Työ määrittelee arkirutiiniamme ja näyttelee merkittävä osaa elämänhallinnan saralla. Työttömäksi jäädessään ihminen kohtaa usein monenlaisia kriisejä ja syrjäytymisen riski kasvaa merkittävästi.

Työttömyyden on tutkittu vaikuttavan negatiivisesti niin ihmisen terveyteen kuin hyvinvointiinkin. Ensimmäinen konkreettinen negatiivinen vaikutus kohdistuu työttömän toimeentuloon, joka saattaa laskea hyvinkin merkittävästi ja näin madaltaa hänen aikaisempaa elintasoaan ja kaventaa vapaa-ajan toimintoja. Myös ystävyysuhteet saattavat kärsiä, muuttua tai jäädä taka-alalle. Työttömyys määrittyykin yhdeksi suurimmaksi syrjäytymisen riskitekijäksi kokonaisvaltaisuutensa takia. (Juhila. 2006, 57)

Työttömät voivat useasti huonommin ja sairastavat enemmän kuin työssä käyvät. Tällaisen väitteen kohdalla on kuitenkin huomioitava, että esimerkiksi päihde- ja mielenterveys- ja terveysongelmien kanssa kamppailevat työllistyvät lähtökohtaisesti huonommin ja heidän kohdallaan pitkäaikaistyöttömyyden riski on suurempi. Tässä onkin nähtävissä itseään ruokkiva kehä; lähtökohtaisesti työllistymisen kannalta heikommassa asemassa olevat jäävät työmarkkinoiden ulkopuolelle ja näin heidän tilanteensa heikentyy entisestään. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2015)

Työllistymisen merkityksen korostumista yhteiskuntapolitiikassa on kutsuttu siirtymiseksi hyvinvoinnin politiikasta työperusteiseen politiikkaan. Työperusteinen politiikka keskittyy aktivointiin ja kannustamiseen, jotka ovatkin yhä merkittävämpiä työvälineitä syrjäytymisen ehkäisyssä. (Juhila. 2006, 57–58)

Aktivoinnilla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla pyritään edesauttamaan työllistymistä ja ne voivat olla niin sanktioita kuin kannustimiakin. Sanktioiden tarkoituksena on saada työnteosta sosiaalietuksia kiinnostavampi ja houkuttelevampi vaihtoehto, kun taas kannustimilla pyritään johdattamaan kohti työmarkkinoita. (Juhila. 2006, 60)

Yhteiskuntapoliittisella muutoksella on merkittäviä vaikutuksia. Aikaisempi ajatus valtion vastuusta rakenteellisen työttömyyden saralla on vaihtunut näkemykseen kysynnän ja tarjonnan hetkittäisestä vastaamattomuudesta, johon ratkaisu löytyy yksilön tarpeeksi ahkerasta ja pitkäjänteisestä työnhausta. Tämä asetelma, jossa vastuu työttömyydestä asetetaan yksilölle on omiaan lisäämään työttömien ja erityisesti pitkäaikaistyöttömien syyllisyyttä, epäonnistumisen tunnetta ja syrjäytymisriskiä. Tällaisessa tilanteessa näiden henkilöiden kohdalla työllistymisen merkityksen korostamisen sijaan olisikin tärkeää keskittyä yksilön auttamiseen ahdistuksen poistamisessa ja vahvistaa hänen sosiaalista toimintakykyään. (Juhila. 2006, 60–61)

4.1 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisen kuntoutuksen tarkoituksena on vahvistaa syrjäytyneen henkilön mahdollisuuksia palata yhteiskunnalliseen osallisuuteen tukemalla sosiaalista toimintakykyä ja vuorovaikutusta. (Kuntoutusportin www- sivut 2015)

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelu on yksi 2015 voimaan tullut sosiaalihuoltolain palveluista, joita kunnan on asukkailleen järjestettävä. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu palvelutarpeen selvittämisen jälkeen kuntoutusneuvontaa - ja ohjausta sekä valmennusta elämänhallintaan liittyen. Tarpeen mukaan on mahdollista järjestää myös erilaista ryhmätoimintaa sekä muita tarpeelliseksi katsottuja palveluita ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Sosiaalisen kuntoutuksen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa kunnan sosiaalihuolto ja toteutus tapahtuu yhteistyössä terveydenhuollon, työ- ja elinkeinotoimen sekä opetustoimen ja muiden asianosaisten tahojen kanssa. (Kuntoutusportin www- sivut 2015)

Nuorten kohdalla sosiaalisen kuntoutuksen tarkoitus on tukea nuorten sijoittumista työelämään, työkokeiluun, opiskelujen pariin, työpaja-, tai kuntoutuspaikkaan ja osaltaan tukea nuoren jaksamista tässä paikassa. (Kuntoutusportin www- sivut 2015)

5 TYÖPAJATOIMINTA

Nuorten työpajatoiminta toteuttaa osaltaan nuorisolaissa (72/2006) säädettyä nuorten sosiaalista vahvistamista. Työpajatoiminnan tarkoituksena on tarjota valmennusta työttömille nuorille ja aikuisille, joilta puuttuu ammatillinen koulutus, työkokemusta, tai he ovat ammatinvaihtajia, työ- ja toimintakyvyltään heikentyneitä työnhakijoita tai esimerkiksi päihde- ja mielenterveyskuntoutujia. Myös maahanmuuttajat, jotka tarvitsevat apua työelämään kiinni pääsemisessä voivat saada valmennusta työpajoilta. (Valtakunnallisen työpajayhdistyksen www-sivut 2015)

Valmentautujat työskentelevät työpajoilla monenlaisilla sopimus pohjilla. He voivat olla esimerkiksi työkokeilussa, palkkatukityössä, kuntouttavassa työtoiminnassa, oppisopimuskoulutuksessa tai ammattikoulujen tai peruskoulujen opiskelijoina. Kuntouttavan työtoiminnan kannalta työpajojen merkitys toimintapaikan tarjoajana nuorille on merkittävä. (Valtakunnallisen työpajayhdistyksen www-sivut 2015)

Työpaja toimii yhteisöllisyyden sekä tasavertaisuuden aatteella ja työpajatoiminnan vaikuttavuuden kulmakiviä on kohdata asiakas tasavertaisesti. Yhteisöllisyyden rakentaminen ja hyödyntäminen on suunnitelmallista ja toiminnan rakenteet luovat yhteisöllisyyden perustan. Myös vertaistuellisuuden ajatus valmentautujien kesken on yksi toiminnan ja yhteisöllisyyden kulmakiviä, joita hyödynnetään tavoitteellisesti. (Kilpinen, Huuromonen, Kiviranta & Välimaa. 2012, 8- 9)

Työpajatoiminnan tavoitteena on työnteon ja valmennuksen avulla kehittää asiakkaan kykyä ja valmiuksia hakea palkkatyöhön tai opiskelemaan sekä parantaa hänen arjenhallintataitojaan. Toiminta perustuu tekemällä oppimiseen, sosiaalisen tuen helppoon saatavuuteen sekä vertaistuen mahdollisuuteen. Työpajojen menetelmiksi ovat konkreettisen työnteon ohelle vakiintuneet työvalmennus ja yksilövalmennus. (Valtakunnallisen työpajayhdistyksen www-sivut 2015)

5.1 Yksilövalmennus

Yksilövalmennuksen tehtävänä on työvalmennusta tukevana toimintana tukea valmentautujien toimintakykyä ja antaa neuvoja ja tietoja niin arjenhallintaan kuin kokonaisvaltaiseen elämänhallintaan liittyen. Yksilövalmentajien kanssa valmentautujan on mahdollista keskustella luottamuksellisesti kaikista elämäntilanteeseensa liittyvistä asioista ja saada tukea, neuvoja ja motivointia koko pajalla olo jaksonsa ajan. (Porin kaupungin www-sivut 2015)

Yksilövalmennuksen tehtävä on tukea yksilön toimintakykyä ja arjenhallintaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Työtehtäviin kuuluvat muun muassa yhdessä asiakkaan, työvalmennuksen, sekä mahdollisten muiden ammattihenkilöiden kanssa tehtävän valmentautumissuunnitelman laatiminen ja suunnitelman edistymisen seuraaminen. Yksilövalmennus määrittyykin moniammatilliseksi työksi, jota tehdään yhteistyössä useiden eri tahojen kanssa. (Pekkala, 2009, 30- 31)

Yksilövalmennuksen yhdeksi merkittäväksi tehtäväksi nousee palveluohjaus. Asiakkaiden tilanteiden vaikeutuessa yhteistyöverkostojen merkitys asiakkaan kuntoutumisen etenemisessä painottuu entistä selkeämmin. Yksilövalmentajan tehtävä on toimia linkkinä asiakkaan, työvalmennuksen, yhteistyötahojen ja muiden yhteiskunnan toimijoiden välillä ja pitää eri osapuolet ajan tasalla asiakkaan tilanteen etenemisestä. Näin ollen verkostotyön osaaminen ja palvelukokonaisuuksien hahmottaminen korostuu yksilövalmennuksen päivittäisissä työtehtävissä. (Pekkala, 2009, 31)

Työ- ja tuki vaihtelevat eri painotuksin kunkin asiakkaan tarpeen mukaisesti. Asiakasryhmän laajentuminen ja hankaloituminen sekä työvalmiuksien heikentyminen ovat kuitenkin asettaneet kasvavan kysynnän entistä ammattitaitoisemmalle yksilövalmennukselle. Asiakkaiden tilanteet edellyttävät yhä kokonaisvaltaisempaa tukea ja verkostotyötä, jota on vaikea toteuttaa työvalmennuksen voimin. Näin ollen yksi-

lövalmennukselle on ollut kasvava tilaus, joka näkyy yksilövalmentajien työmäärän kasvuna. Työtehtävien jako työ- ja yksilövalmennuksen välillä on hyvin näkyvä, mutta se selkiyttää organisaatiota ja antaa molemmille osapuolille mahdollisuuden keskittyä toimenkuvansa kannalta olennaiseen. (Pekkala 2007, 30)

5.1.1 Psykososiaalinen työote

Yksilövalmennuksen työtehtävät voidaan nähdä psykososiaalisena työnä. Psykososiaalinen työ edellyttää byrokraatiatyötä ja palvelutyötä vankempaa asiantuntemusta asiakkaan tilanteesta ja ongelmien ratkaisemisesta vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. Psykososiaalinen ote painottaa asiakkaan yksilöllisyyttä ottaen huomioon kuitenkin sosiaalisen ja ympäristön vuorovaikutuksen. (Raunio. 2009, 178)

Psykososiaalista työtä vaativien ongelmien määrä on lisääntynyt ja ongelmat muuttuneet yhä vaikeammiksi 1990-luvulta lähtien. Psykososiaaliseen työhön liittyy tilanteita joissa esiintyy mm päihteitä, psyykkisiä ongelmia, kriisejä sekä hankalia ihmissuhteita. Tämänkaltaisten ongelmien kanssa työskentely vaatii korjaavaa työtettä, jossa ensisijaisen tärkeää on ottaa huomioon asiakkaan tilanne kokonaisvaltaisesti. (Raunio.2009, 17)

5.2 Työvalmennus

Työvalmennuksen tarkoitus on yksilöllisen, tarpeiden mukaan suunnitellun, tavoitteellisen tapahtuvan työtoiminnan avulla edistää yksilön työkykyä ja osaamista. Työvalmennus tarjoaa tukea työn ja taitojen opetteluun. (Pekkala. 2007, 25)

Nuorten työpajoilla työskentelevät työvalmentajat ovat alansa ammattilaisia, joilla on oman ammattitaitonsa lisäksi valmennuksellista osaamista. Heidän tehtävänsä on motivoida, sekä edistää eri valmennustapoja käyttäen valmentautujan työkykyä ja osaamista. Työvalmentajat opastavat valmentautujat työpajan tehtäviin ja jakavat omaa tietoaan ja osaamistaan, jotta valmentautuja työpajalla olo aikanaan voisi saavuttaa omat tavoitteensa ja kerätä tarpeellisia taitoja työelämää ajatellen. Työvalmennuksen tehtävänä on huolehtia päivittäisestä valmennuksesta, työtehtävien suunnittelusta, sekä työtilojen- ja välineiden kunnosta. Työvalmennus toteutetaan yhteistyössä yksilövalmennuksen kanssa mahdollisimman kokonaisvaltaisen tuen tarjoamiseksi valmentautujalle. (Pekkala. 2007, 25- 26)

Porin kaupungin nuorten työpajalla on käytössä erilaisia valmennusmenetelmiä; pre-startti, starttivalmennus ja kompassivalmennus. Näiden eri menetelmien tarkoitus on saada eri elämäntilanteissa olevat asiakkaat kohti tavoitettaan askel askeleelta. (Porin kaupungin www-sivut 2015)

5.2.1 Starttivalmennus

Starttivalmennus on tavoitteellista valmennusta, jossa korostetaan erityisesti nuoren arjen taitojen ja elämäntilanteiden vahvistamista. Starttivalmennukseen ohjautuvat useimmiten nuoret, joilla on monenlaisia tarpeita ja erilaisia ongelmia, kuten esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmia, vaikeuksia kiinnittyä palveluihin tai suuri syrjäytymisen riski. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ohjautuvat työpajoilla yleisesti starttivalmennukseen. (Valtakunnallisen työpajayhdistyksen www-sivut 2015)

Kuntouttavan työtoiminnan aktivointisuunnitelman vaatimalla tavalla työpajojen starttivalmennuksen työskentely voidaan aloittaa esimerkiksi läsnäololla yhtenä päivänä viikossa ja tarkastella jakson aikana jos läsnäolopäiviä olisi asiakkaan kannalta

hyödyllistä lisätä. Starttivalmennuksen prosessi on tavoitteellinen ja tarkoituksena on edetä joustavasti aloitusvaiheesta työskentelyvaiheen kautta jatkolukujen vaiheeseen. Keskimääräinen valmentautumisen jakso on noin puoli vuotta, jonka jälkeen useat asiakkaat ovat kuntoutuneet niin, että ovat voineet jatkaa kohti jatko-opintoja tai työelämää. (Valtakunnallisen työpajatoiminnan www-sivut 2015)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusmenetelmä ja kohderyhmä

Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena, puolistrukturoidun teemahaastattelun keinoin. Haastattelut toteutettiin Porin kaupungin Nuorten Työpajalla kuutta eri elämäntilanteissa olevaa nuorta haastatteleamalla. Yksilövalmentajat selvittivät nuorten suostumuksen haastatteluun ja keräsivät heiltä kirjalliset suostumukset (Liite 1) haastatteluun osallistumiseen ja haastattelussa saatujen tietojen käyttöön julkistettavassa opinnäytetyössä. Tässä kohtaa nuorille korostettiin, että heidän nimiään ei tulla missään kohtaa julkaisemaan, eikä heitä ole mahdollista tunnistaa antamiensa vastauksien perusteella. Tutkimuksen haastattelut pidettiin anonyyminä, ja kysymykset olivat aseteltu niin, ettei niistä ollut saatavissa tunnistetietoja.

Haastattelut tallennettiin tietokoneelle äänitiedostoina, joiden pohjalta ne litteroitiin tekstimuotoon. Litteroinnin jälkeen haastatteluista saadut vastaukset jaoteltiin kysymyksien perusteella eri lokeroihin, jotta ne olisivat helposti hyödynnettävissä analyysin tekovaiheessa. Sekä äänitiedostot, että haastatteluiden kirjalliset litteroinnit tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuttua.

6.2 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen tilaajana oli Porin kaupungin perusturva. Tarkoituksena on selvittää nuorten kokemuksia kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta, sekä heidän odotuksiaan ja kehitysajatuksiaan siihen liittyen. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärien kasvun myötä asiakastyytyväisyyteen, kuntouttavan työtoiminnan vaikuttavuuteen sekä kehitysajatuksiin liittyvät tutkimukset ovat perusteltuja ja nähdään tarpeellisina palvelun kehittämiseksi asiakkaan kannalta mahdollisimman laadukkaaksi. Tutkimuksen teema keskittyy kolmen pääkysymyksen ympärille;

- Mitä odotuksia nuorella oli kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta
- Miten nämä odotukset ovat toteutuneet
- Ja mitä kehitysajatuksia nuorelle on noussut kuntouttavaan työtoimintaan liittyen.

Tutkimuksen tulokset perustuvat haastatteluissa kuudelta nuorelta saamiini vastauksiin, sekä Nuorten työpajan yksilövalmentajien kanssa käytyihin keskusteluihin. Tutkimus sivuaa löyhästi myös kehitystyön näkökulmaa haastateltavien esittämien kehitysajatusten kautta. Pienen otannan takia tutkimus ei ole laajalti yleistettävissä. Koen kuitenkin pienen haastateltavien joukon antavan mahdollisuuden aineiston tarkkaan analysointiin ja sen pohjalta tarkempaan yksilön kokemuksen kuvaukseen kuntouttavan työtoiminnan ilmiöstä

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Nuorten odotuksia osallistumisesta kuntouttavaan työtoimintaan

Nuoret kertoivat lähes poikkeuksetta löytäneensä nuorten työpajalle työvoimatoimiston ohjeistuksen kautta, ilmoittauduttuaan työttömiksi työnhakijoiksi. Muutama kertoi päässeensä pajalle oman ehdotuksensa taustalta ja toiset olivat kuulleet pajasta erilaisten tapahtumien kautta. Osalla haastateltavista silloinen elämäntilanne oli ollut haasteellinen ja päihde- ja mielenterveysongelmat hankaloittivat arjesta selviytymistä. Useat heistä olikin ohjattu suoraan kuntouttavaan työtoimintaan ja vain muutama oli siirtynyt työkokeilujakson päätteeksi kuntouttavan työtoiminnan pariin yksilövalmentajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa käytyjen keskustelujen päätteeksi.

Haastattelutilanteessa usean nuoren oli vaikeaa nimetä konkreettisia odotuksia kuntouttavaan työtoimintaan liittyen ja ajatukset kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä olivat hyvin erilaisia. Nuoret olivat olleet työpajalla erimittaisia jaksoja, keskiarvoisesti noin kuusi kuukautta. Haastattelun edetessä nuoret kuitenkin osasivat nostaa esille asioita, joita kuntouttavan työtoiminnan jakson alussa toivoivat saavuttavansa.

"No oikeestaan mulla ei ollut yhtään mitään. Et mä katon vaan et millast tääl on ja mitä täst tulee ja millai mä tääl viihdyn ja sillai."

Moni nuorista otti esille arjenhallinnan kanssa kamppailun. Arjenhallinnallisissa kysymyksissä korostuivat unirytmien kanssa esiintyvät ongelmat ja motivaation puute yleisesti minkään tekemiseen. Haastateltavien kertoman mukaan kuntouttavalta työtoiminnalta odotettiin apua päivärytmien opetteluun ja unirytmien löytämiseen. Haasta-

teltavat toivat esiin myös pelon siitä, että ilman arkipäivä rytmittävää toimintaa tulisi jäätyä kotiin neljän seinän sisään sänkyyn makaamaan. Tämän myötä haastateltavat kokivat sekä fyysisen- että psyykkisen terveyden kärsivän, sekä sosiaalisten suhteiden katoavan. Sosiaalisten kontaktien kaipuu ja ystävyysuhteiden luominen koettiin yhdeksi suureksi odotukseksi kuntouttavan työtoiminnan jaksolta.

Toinen useammasta haastattelusta esille noussut odotus oli oman alan etsintä, uusien taitojen oppiminen sekä työkokemuksen saaminen. Nuorten työpajalta odotettiin mahdollisuutta etsiä itselle sitä oikeaa alaa konkreettisesti kokeilemisen perusteella ja näin haettiin varmuutta "omasta alasta". Mahdollisuus kokeilla eri aloja aina musiikista erilaisiin käsitöihin oli lisännyt monien kiinnostusta juuri nuorten työpajaa kohtaan. Konkreettinen tekeminen ja mahdollisuus kokeilla alaa käytännössä olivat monen mielestä merkittävästi parempi vaihtoehto kuin kirjojen perusteella saatu teoria tietous tai kuullun perusteella saatu informaatio.

"Tää on ollut mahdollisuus päästä vähän niinko kokeilemaan etukäteen. Tai niinko ennen kun hakee opiskelemaan niin saa käsityksen siitä todellisuudesta, et ei tuu suoraa hyppyä tuntemattomaan"

Keskustelu ohjautui useassa haastattelussa nuorten ihmetykseen uudesta linjauksesta, jonka myötä toiseen samantasoiseen koulutukseen ei enää myönnetä tukia. Ajatus siitä, että 15–16-vuotiaana pitäisi jo tietää mikä olisi se niin sanottu lopullinen ammatti aiheutti useassa ihmetystä. Haastateltavien nuoresta iästä huolimatta haastateluissa kävi ilmi tapauksia, joissa nuori oli valmistumisensa jälkeen todennut valinneensa niin sanotusti väärin ja uuden alan etsintä oli tullut ajankohtaiseksi jo ennen ensimmäisen työsuhteen alkua. Tällaisissa tapauksissa myös työelämän pelisääntöjen opettelu oli asetettu odotukseksi työtoiminnan jaksolta. Työelämässä aikaisemmin mukana olleet haastateltavat asettivat tavoitteekseen asteittaisen palaamisen kohti työkykyä ja palkkatöitä.

Sosiaalinen tuki ja apu erilaisissa "byrokratian viidakoissa" selviytymiseen oli myös seikka, jota kuntouttavan työtoiminnan jaksolta oli odotettu. Toimeentulon ja erilaisien etuuksien kanssa kamppailu ja ongelmat erilaisten hakemusten ja lomakkeiden kanssa oli koettu raskaiksi jo entuudestaan haastavassa elämäntilanteessa. Kuntouttavalta työtoiminnalta odotettiin parannusta toimeentuloon sekä säännöllisiä tuloja,

jotka omalta osaltaan helpottaisivat arjesta selviytymistä ja tulevaisuuden suunnittelua. Mahdollisuus keskusteluapuun tarvittaessa ja kokemus siitä, että apu oli saatavissa matalan kynnyksen periaatteella koettiin tarpeelliseksi ja odotetuksi.

7.2 Odotusten toteutuminen

Arjenhallinnallisille seikoille asetetut tavoitteet olivat haastateltavien kohdalla toteutuneet monilta osin hyvin. Etenkin yksilövalmennukselta sekä työvalmennukselta saatu tuki erinäisissä tilanteissa oli koettu hyvin positiiviseksi ja tarpeelliseksi kuntouttavan työtoiminnan jakson eri vaiheissa.

"Jos on ollu paha päivä tai muuten ni tiäksää henkisesti tosi paha olo ni mä oon tullutän ylös sit vihaa maailmaa ja sit jaksaa taas eteenpäin."

Mahdollisuus keskustella mistä vaan mieltä painavasta asiasta ja tulla kuulluiksi oli ylittänyt monien alkuperäiset odotukset. Vaikka ennakkoon nuori ei ollut kokenut tarvitsevansa sosiaalista tukea kovinkaan paljon, oli yksilövalmennus tullut tutuksi ja matalan kynnyksen myötä oli uskallettu hakea apua ja neuvoa omaa elämäntilannetta hankaloittaviin asioihin ja tilanteisiin. Yksilövalmennuksen sekä työvalmennuksen helppo lähestyttävyyys asiassa kuin asiassa keräsi haastateltavilta paljon kiitosta.

Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajat olivat usealle haastatellulle nuorelle tuntemattomia, sillä nuorten työpajalla järjestettävän kuntouttavan työtoiminnan sosiaaliohjaus järjestyy pitkälti yksilövalmennuksen kautta. Kuitenkin niissä tapauksissa, joissa kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan kanssa oltiin oltu tekemisissä, oltiin tähän palveluun hyvin tyytyväisiä. Nuoret olivat kokeneet saavansa mahdollisuuden tasavertaiseen keskusteluun, jossa heidän asiansa oli tullut kuulluksi ja huomioduksi. Esimerkiksi elämäntilanteessa tapahtuneet muutokset oli ymmärretty ja huomioitu kuntouttavan työtoiminnan jatkoa suunniteltaessa. Myös kuntouttavan työtoiminnan ympä-

rille kasatun verkoston ja palveluiden yhteen toimivuus ja saatavuus koettiin positiivisena.

"Ihan ensimmäisestä päivästä on ollut semmonen olo et on otettu huomioon ne lähtökohdat mistä on lähtenyt. "

"Juu et tuntuu et ihmiset on vähän perehtynytkin niihin et mitä siel on ja mist ollaan lähdetty ja mihin ollaan tultu. Et itteki täs just joku kerta tajus et kyl pienes ajas tapahtuu ihan isoja asioita et tää on vaikuttanut mun omaan elämäni. Et se oma jakaminen on niinko tullu niin paljon paremmaks ."

Arjenhallintaan liittyen myös päivän rytmittäminen ja erilaisten arkirutiinien luominen oli helpottanut kuntouttavan työtoiminnan jakson myötä. Päiviä rytmittävä tekijä oli helpottanut niin unirytmien löytämisessä kuin muidenkin henkilökohtaisten ongelmien kuten esimerkiksi päihteiden käytön kanssa.

No siis sillo ko mä tulin tän ni mä olin sillai ihan pohjalla tiäks. Mä jäin työttömäks heti ko valmistuin et ei saanu töitä mistään ja sit mä vedi viinaa tiäksää kaksin käsin. Ja sit mää tulin tän ja nyt kaikki on tiäksää vähentyny...Päässy niinko henkisesti ja näin niinko eteenpäin tosi paljon. En mä haluais kuvitel et jos mä en olis tullu tän et millases kunnos mä nyte mahtasin ol...

Kuntouttavan työtoiminnan jakso nuorten työpajalla oli tarjonnut mahdollisuuden myös sosiaalisille suhteille ja osa haastateltavista kertoikin löytäneensä jakson aikana ystäviä, joiden kanssa tulee vietettyä aikaa myös työnteon ulkopuolella. Uudet ystävyyssuhteet ja mahdollisesti löytyvä vertaistuki olivat tuoneet haastateltaville yhden syyn kiinnittyä työpajalle.

Oman alan etsimiselle ja työkokemuksen saamiselle asetetut tavoitteet ja odotukset olivat myös pääasiallisesti kaikkien haastateltavien kohdalla toteutuneet hyvin. Mahdollisuus konkreettiseen kokeilemiseen ja tekemiseen oli todettu mielekkääksi ja useissa tapauksissa löydetty itselle se mielenkiintoisin työtehtävä, jonka pohjalta on voitu ajatella myös lähteä opiskelemaan kyseistä alaa. Toisille oma alan valinta oli

selvä jo ennen pajalle saapumista, ja tavoitteena olikin kehittää omia taitoja ja saada uutta osaamista ja ohjausta, jotta opintoihin pääsy helpottuisi.

"Silt kannalt ainakin on ollu hyötyy ettei oo vaan kotona neljän seinän sisällä. Ja kyl lähän täällä pääsee harjottelemaan vaik mitä kaikkee"

Työelämään totuttelevat kokivat positiivisena kuntouttavan työtoiminnan mahdollistaman työn asteittaisen lisäämisen ja vastuun kasvamisen työkyvyn kohentumisen myötä. Se että annettiin mahdollisuus aloittaa aivan yhdestä päivästä ja kuntoutumisen edetessä mahdollistettiin asteittainen työpäivien ja tuntien lisääminen sai kovasti kiitosta haastateltavilta. Mahdollisuus elämäntilanteen muuttuessa tai muista henkilökohtaisista syistä johtuvaan "askeleen ottamiseen taaksepäin" eli työpäivien tai tuntien vähentämiseen koettiin myös voimaannuttavana ja turvallisuuden tunnetta lisäävänä seikkana.

"Juu ehdottomasti joo et jos olis suoraan lähteny johonki (palkkatyö) ni luultavasti ei olis jaksanu sit. Et sitko tarvii se arki pyörittää yksinään siel kotona ja sitte on ne omat juttus siel taustalla et sitte tää on niinko tukenut sitä tosi hyvin et... Et mahdollistaa sen et sit jossain kohtaa pystyykin työllistyy ja ettei oo tarvinnut alottaa ihan kahdeksalla tunnilla heti."

Haastateltavat olivat kokeneet kuntouttavan työtoiminnan aikana saamansa palvelut ja sosiaalisen tuen riittäväksi ja kannustaviksi kohti työelämää tai opiskelua tähdätessä. Muutamat haastateltavista kertoivatkin saaneensa opiskelupaikan tai ainakin aikovansa hakea seuraavassa yhteishaussa haluamaansa paikkaan. Tulevaisuuden näkymät olivat selkiytyneet ja suunnitelmien teko tuntui realistisemmalta ja ylipäänsä mahdolliselta.

7.3 Nuorten kehitysajatuksia

Kehitysajatuksia haastateltavilta löytyi kohtuullisesti, ja osa niistä oli hyvinkin konkreettisia. Työn haastavuuteen ja kehittymisen nopeampaan huomioon, motivointiin ja palkkioihin, sekä työn konkreettiseen sisältöön ja työkaluihin liittyvät asiat nousivat haastatteluiden yhteydessä esille.

Etenkin aikaisemmin työelämässä mukana olleet haastateltavat kaipasivat työltä lisää vastuuta ja vaativuutta. Kuntoutujan huomattavassa työkykynsä ja motivaationsa kohenneeseen toivottiin vastuun lisäämistä ja lisää vastuullisia työtehtäviä. Myös työnkuvan laajeneminen kuntoutumisen edetessä oli sellainen seikka, johon haastateltavat toivoivat kehitystä.

"No tähän asti tää on kyl riittäny, mut pikkuhiljaa ko tietysti nyt ko on tarpeeks kauan tehny tätä. Ni tulee semmonen olo et haluis pikkuhiljaa alkaa ottaa niinko isompää... enemmän tunteja ja ja"

Kehittämisen varaa nähtiin myös motivoinnin ja palkkioiden saralla. Haastateltavat toivat esiin tilanteita, jossa toinen hoitaa työtehtävänsä tunnollisesti, tarkasti ja ajallaan, mutta ei saa tästä palkkioksi sen enempää kuin henkilö, joka hoitaa työnsä hätiköidysti, huolimattomasti ja aikataulusta myöhässä. Henkilökohtaista palautetta toivottiin enemmän ja sen vaikutus koettiin motivoivana ja innostavana.

Useiden haastateltavien kehitystoiveet liittyivät suoraan tai välillisesti kuntouttavan työtoiminnan ja työpajan tarjoamiin puitteisiin ja resursseihin. Työkaluja ja työnteon liittyviä välineitä toivottiin parannettavan ja hankittavan lisää sekä työhön toivottiin lisää ohjausta ja uusien asioiden opettamista. Työnteon ohelle toivottiin lisää muita aktiviteetteja ja työpajalla järjestettävät erilaiset liikuntatuokioiden oli koettu positiivisiksi ja virkistäviksi. Liikuntatuokioiden saralla kehitystä toivottiin tiedonkulun ja yhteiseen päätöksentekoon tuokioiden sisällöstä.

8 POHDINTA

Tutkimuksen toteuttaminen onnistui mielestäni hyvin ja haastateltavien vähäisestä lukumäärästä huolimatta tai ehkä juuri sen vuoksi koin saaneeni hyvinkin henkilökohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä kuntouttavana työtoiminnan vaikutuksista nuoriin. Haastattelut sujuivat mielestäni luontevasti ja haastateltavat vastasivat kysymyksiin avoimesti ja laajasti ilman enempää kysymysten täydentämisä tai lisäkysymyksiä.

Tutkimukseni aihe valikoitui minulle helposti nähtyäni Porin kaupungin perusturvan tarjoamien opinnäytetyöaiheiden listan. Työskennellessäni nuorten työpajalla olen päässyt näkemään kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia ja työtoimintaa käytännössä ja aiheeseen liittyvän tutkimuksen teko ja teoreettisen tiedon laajentaminen kiinnosti minua välittömästi. Koen työkokemukseni osaltaan sekä helpottaneen, että vaikeuttaneen opinnäytetyöni toteuttamista. Työkokemukseni kuntouttavaan työtoimintaan osallistujien parissa oli luonut minulle jonkinlaisen käsityksen kuntouttavasta työtoiminnasta ja siihen liittyvistä palveluista sekä lainsäädännöstä. Myös nuorten työpajan toiminta ja käytännöt olivat minulle entuudestaan tuttuja, ja haastattelujen tekeminen tutussa ympäristössä saattoi osaltaan vaikuttaa haastattelujen onnistumiseen ja sujuvuuteen. Kuitenkin tietynlaiset ennako- odotukset ja tiedot saattoivat vaikuttaa omaan näkemykseeni siitä mitä ehkä oletin haastateltavien vastaavan. Pyrinkin huomioimaan etenkin haastatteluvaiheessa sen, että kysymykset ja niiden asetelu pysyisi mahdollisimman neutraalina ja oma roolini mahdollisimman avoimena.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että nuoret ovat pääasiallisesti kokeneet kuntouttavan työtoiminnan hyödyllisenä palveluna, jolla on ollut positiivisia vaikutuksia etenkin arjenhallintaan. Kuntouttavan työtoiminnan ja nuorten työpajan tarjoama monialainen tuki sekä mahdollisuus muihin kuntoutusta tukeviin palveluihin työnteon ohella vaikuttavat mahdollistavan kokonaisvaltaisen elämänhallinnan parantumisen. Työpajalla kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneet nuoret ovat löytäneet myös ver-

taistukea ja uusia ystävyysuhteita. Mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen ja uuden ystäväpiirin hankintaan ovat kantaneet haastattelujen perusteella merkittävää roolia syrjäytymisen ehkäisemisessä ja elämänlaadun parantamisessa.

Tutkimuksen perusteella haastateltavat kokivat kuntouttavan työtoiminnan jakson kohentaneen jonkin verran heidän työtaitojaan omalla alallaan. Mahdollisuus konkreettiseen työntekoon ilman palkkatyön mukanaan tuomaa vaatimustasoa, kilpailua ja näistä johtuvaa painetta koettiin merkittäväksi avuksi kuntoutumisessa kohti työmarkkinoita tai opiskelupaikkaa. Opiskelemaan hakeminen oli useasta haastateltavasta alkanut tuntua kiinnostavalta ja tavoiteltavalta vaihtoehdolta, kun kiinnostus tiettyä alaa kohtaan oli ensin saatu herätettyä konkreettisen työnteon kautta.

Tutkimustulokset eivät ole kovinkaan yleistettävissä haastateltavien määrän jäätyä vähäiseksi. Uskon kuitenkin saaneeni laadullisella tutkimustavalla enemmän, aidompaa ja todenmukaisempaa tietoa, kuin mahdollisesti kysymyslomakkeen avulla. Uskon myös haastateltavien kokevan kasvokkain haastateltaessa, että heidän ajatuksensa, kokemuksensa ja mielipiteensä tulevat oikeasti kuulluiksi ja heillä on mahdollisuus kertoa kokemuksestaan laajemmin, kuin kysymyslomakkeen antamissa rajoissa. Uskon tämänkaltaisten tutkimusten tekemisen antavan kuntouttavaan työtoimintaan osallistuville nuorille kokemuksen siitä, että heidän ääntään ja mielipiteitään halutaan kuulla, jotta palvelua voidaan kehittää ja parantaa mahdollisimman paljon asiakkaita hyödyttävään suuntaan.

Opinnäytetyöni tulokset kertovat yksittäisten nuorten kokemuksista, joiden uskon kuitenkin kuvaavan monien samassa tilanteessa olevien nuorten ajatuksia. Vaikka työ ei ole laajalti yleistettävissä, uskon sen antavan sekä kuntouttavan työtoiminnan järjestäville tahoille, sekä nuorten työpajalle hieman vastauksia siihen, miten nuoret ovat kokeneet heidän järjestämänsä toiminnon, miten ennako- odotukset ovat heidän osaltaan täyttyneet ja millaisia tuloksia kuntouttava työtoiminta on saavuttanut. Kehitysajatuksia nuoret tuottivat niukasti, ja niiden toteuttaminen vaatisi suurelta osin resurssien lisäämistä niin työpajan kuin kuntouttavan työtoiminnankin taholta. Tämänhetkisessä taloudellisessa tilanteessa uskon resurssipulan olevan ongelmana yhä useampaa toimintoa ja palvelua järjestettäessä, ja kehittämisen mahdollisuudet tämän takia heikot. Tutkimukseni antamien tulosten pohjalta uskallan väittää, että

kuntouttavaa työtoimintaa kehittämällä ja resursseja lisäämällä pystyttäisiin nuorten kohdalla ehkäisemään syrjäytymistä ja tasoittamaan polkua kohti opiskelua tai työelämää. Eräs haastateltava kiteytti nuorten työpajalla järjestettävän kuntouttavan työtoiminnan sanoen:

"Niin tää on tämmönen turvapaikka sanotaanko näin."

Tämä jo itsessään kertoo paljon siitä turvallisuuden tunteesta, palvelun tarpeesta ja nuoren kokemuksesta palveluun osallistumisesta.

8.1 Opinnäytetyöprosessi

Aloitin työni tekemisen jo hyvissä ajoin keväällä 2015 ja teoriaosuuden aineiston kokoaminen valmistui aikataulun mukaan. Haastattelut toteutettiin kesän aikana vaihtelevilla aikataulutuksilla, sen mukaan, miten yhteinen aika saatiin haastateltavien kanssa sovittua. Haastattelut itsessään sujuivat hyvin. Haastattelujen litteroinnin pyrin tekemään heti haastattelun jälkeen, mutta aineiston analysoinnin aloitin vasta kaikkien haastatteluiden valmistuttua. Opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen sekä litteroinnit että haastatteluiden äänitteet poistetaan.

Haastavinta opinnäytetyöprosessissa oli teoriaosuuden kokoaminen ja lähdeviitteiden löytäminen. Muuttuvat lait, jotka kuntouttavan työtoiminnan osalta olivat saaneet viimeksi muutoksia voimaan tulleen sosiaalihuoltolain myötä aiheuttivat lähdekirjallisuuden kanssa monia ongelmia. Useissa kirjallisissa teoksissa oli vanhentunutta tietoa ja lähdekirjallisuuden etsiminen ja tarkistaminen vei paljon aikaa. Internet osoit-tautuikin useissa tilanteissa paremmaksi lähteiden tarjoajaksi kuntouttavan työtoiminnan lakia ja toimintaa koskevissa asioissa.

Opinnäytetyöprosessi antoi minulle paljon, ja näin jälkikäteen olisin halunnut järjestää sen työstämiselle enemmän aikaa. Ensimmäisenä laajana tutkimuksenani löydän opinnäytetyöstä varmasti myöhemmin paljon parannettavaa ja kehitettävää, mutta

olen kuitenkin tyytyväinen siihen mitä tutkimukseni voi kuntouttavalle työtoiminnalle tarjota. Koen opinnäytetyöni vastaavan esitettyihin tutkimuskysymyksiin ja antavan kapean, mutta asiakaslähtöisen katsauksen nuorten kokemuksista kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä ja vaikutuksista heidän elämäänsä. Uskon tämänkaltaisten laadullisten tutkimusten olevan jatkossakin tarpeellisia kuntouttavan työtoiminnan kokiessa erilaisia muutoksia ja jatkotutkimuksille on tulevaisuudessakin varmasti tilauksia.

Uskon itseäni kiinnostavan ja ajankohtaisen opinnäytetyön aiheen valinnan hyödyttävän minua tulevaisuuden ammatissani sosionomina (AMK). Opinnäytetyön teko laajensi teorianäyttöäni kuntouttavan työtoiminnan saralla ja tämänkaltaisten haastattelujen tekeminen oli todella opettavaista ja mielenkiintoista. Toivon opinnäytetyöstäni olevan apua myös mahdollisen jatkotutkimuksen tekijälle.

Lopuksi haluan esittää kiitokset Porin kaupungin perusturvalle mielenkiintoisesta opinnäytetyön aiheesta ja sen toteuttamisen mahdollisuudesta. Kiitos myös Porin kaupungin Nuorten työpajalle lämpimästä vastaanotosta ja toimivasta yhteistyöstä. Suurin kiitos kuuluu kuitenkin näille nuorille, jotka osallistuivat haastatteluun ja olivat valmiit avoimesti jakamaan omia kokemuksiaan ja elämäntarinaansa.

LÄHTEET

- Hilpinen K, Huuemonen S, Kiviranta J & Välimaa, 2012, Startti parempaan työelämään - starttivalmennuksen perusteet, Valtakunnallinen työpajayhdistys.*
- Juhila, K. 2006, Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino, Tampere.*
- Kuntoutusportin www-sivut.2015, viitattu 19.10.2015. <http://www.kuntoutusportti.fi>*
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 muutoksineen*
- Lindqvist T, Oksala I & Pihlman M-R. 2001. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Helsinki*
- Nuorisotakuun www- sivut. 2015, viitattu 18.8.2015 <http://www.Nuorisotakuu.fi>*
- Nuorisotakuun www- sivut. 2015, viitattu 1.9.2015 <http://www.Nuorisotakuu.fi>*
- Porin kaupungin www-sivut..2015, viitattu 12.9.2015 <http://www.Pori.fi>*
- Pekkala T.2007. Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet.*
- Rainio, K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus*
- Sosiaali- ja terveysministeriön loppuraportti 19.9.2014*
- Sosiaali- ja terveysministeriö Kuntainfo 30.12.2014*
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut.2015, viitattu 27.9.2015 <http://thl.fi>*
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut.2015, viitattu 1.11.2015 <http://thl.fi>*
- Valtakunnallisen työpajayhdistyksen www-sivut. 2015, viitattu 5.9.2015 <http://www.tpy.fi>*
- Valtakunnallisen työpajayhdistyksen www-sivut. 2015, viitattu 1.9.2015 <http://www.tpy.fi>*

LIITE 1

Allekirjoittamalla tämän lomakkeen annan luvan käyttää haastattelussa antamiani vastauksia opinnäytetyössä. Opinnäytetyö käsittelee nuorten kokemuksia osallistumisesta kuntouttavaan työtoimintaan. Haastattelussa pyritään kartoittamaan nuorten odotuksia, kokemuksia ja kehittämisajatuksia kuntouttavaan työtoimintaan liittyen. Opinnäytetyö tehdään Satakunnan ammattikorkeakoulussa (SAMK) ja sen tilaajana on Porin kaupungin perusturvakeskus. Tutkimuksen on tarkoitus valmistua joulukuuhun 2015 mennessä. Opinnäytetyö esitetään Satakunnan ammattikorkeakoulussa ja julkaistaan Theseus internet sivustolla. Haastateltavan antamia vastauksia ei pystytä yhdistämään henkilöön, eikä haastateltavan nimi tule julki missään opinnäytetyön vaiheessa.

Mikäli sinulla herää kysymyksiä opinnäytetyöhön liittyen, vastaan niihin mielelläni.

Terveisin Mira Salokangas

Sosionomi (AMK) opiskelija, Satakunnan ammattikorkeakoulu (SAMK)

mira.salokangas@student.samk.fi

Pori / 2015

Allekirjoitus